

VĂN HOÁ TRUYỀN THỐNG DÂN TỘC PÀ THẺN

L□ THANH

Năm 2004, Nhà xuất bản Văn hoá Dân tộc cho ra mắt bạn đọc cuốn sách *Văn hoá truyền thống dân tộc Pà Thẻn* của các tác giả: Nông Quốc Tuấn (chủ biên), Đỗ Đức Lợi, Trần Văn □i, Lục Văn T□, Ngô Văn Hoà công tác tại Bảo tàng Văn hoá các dân tộc Việt Nam. Sách khổ 13cm x 19cm, dày 264 trang.

Nh□ chúng ta biết, cho đến nay, các công trình nghiên cứu về ng□ời Pà Thẻn ở Việt Nam còn rất ít ỏi. Pà Thẻn là một trong những tộc ng□ời thuộc nhóm ngôn ngữ Hmông – Dao, có khoảng 5.000 ng□ời, c□ trú chủ yếu ở hai tỉnh Hà Giang và Tuyên Quang. Các dân tộc láng giềng ở Việt Nam gọi họ là Mèo Lai, Mèo Hoa, Mèo Đỏ; còn ở Trung Quốc họ có tên là Hoa Lan Dao và thuộc một trong bốn ngành Dao. Ng□ời Pà Thẻn đến Việt Nam cách ngày nay khoảng 200 đến 300 năm. Do là ng□ời đến sau, những nơi đất tốt, thuận lợi đi lại không còn, họ phải c□ trú ở ven sông, suối với cuộc sống du canh, đốt rừng làm rẫy nên đời sống có nhiều khó khăn. Chính vì vậy, nghiên cứu toàn diện từ kinh tế, xã hội, văn hoá của dân tộc Pà Thẻn là rất cần thiết, sẽ là những đóng góp quý báu cho các nhà nghiên cứu, các nhà quản lý, các nhà hoạch định chính sách; đồng thời cũng góp phần vào việc bảo tồn

và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc theo tinh thần Nghị quyết Trung □ơng 5 khoá VIII.

Văn hoá truyền thống dân tộc Pà Thẻn, ngoài phần Mở đầu, Kết luận có 6 ch□ơng. *Ch-ơng 1*: Lịch sử tộc ng□ời, mối quan hệ dân tộc và động thái dân số; *Ch-ơng 2*: Hoạt động kinh tế. *Ch-ơng 3*: Văn hoá vật chất. *Ch-ơng 4*: Văn hoá xã hội; *Ch-ơng 5*: Văn hoá tinh thần; *Ch-ơng 6*: Tri thức dân gian.

Trong Ch□ơng 1, các tác giả trình bày về quá trình di chuyển c□ của ng□ời Pà Thẻn từ Trung Quốc vào Việt Nam qua các địa bàn c□ trú và những động thái dân số của họ. Trong Ch□ơng 2, các tác giả cho rằng, cơ sở kinh tế truyền thống của ng□ời Pà Thẻn là trồng trọt, các ngành chăn nuôi, tiểu thủ công nghiệp và khai thác tự nhiên chỉ đóng vai trò bổ trợ. Nông nghiệp của họ chủ yếu dựa vào canh tác n□ơng du canh, do đó cuộc sống tr□ớc đây không ổn định; việc di chuyển c□ diễn ra th□ờng xuyên, nên thiếu đói quanh năm. Ngày nay, nhờ sự hỗ trợ của Đảng và Nhà n□ớc, ng□ời Pà Thẻn đã định canh, định c□, đời sống bắt đầu ổn định. □ ch□ơng 3, các tác giả cho biết, các món ăn của ng□ời Pà Thẻn vừa phù hợp với điều kiện kinh tế, vừa thích ứng với các điều kiện tự nhiên; còn nhà cửa của họ, cơ bản vẫn

giữ được những nét truyền thống về cấu trúc kỹ thuật cũng như mặt bằng sinh hoạt. Bộ nữ phục Pà Thẻn luôn được người dân quan tâm giữ gìn và coi đây là dấu hiệu thứ hai, sau ngôn ngữ để phân biệt tộc người. Trong Chương 4, các tác giả nhấn mạnh, làng bản của người Pà Thẻn giữ vai trò rất quan trọng. Mỗi làng có nhiều gia đình thuộc các dòng họ khác nhau sinh sống, nhưng có mối quan hệ chặt chẽ quan hệ về hôn nhân, dòng họ, láng giềng... Tổ chức làng bản theo chế độ tự quản và các định chế bắt buộc vẫn còn có những ảnh hưởng nhất định đến đời sống cộng đồng, nhất là đạo đức lối sống. Đối với người Pà Thẻn, gia đình và dòng họ có vai trò đặc biệt quan trọng. Gia đình là tế bào của xã hội, là đơn vị kinh tế cơ sở; mặt khác mọi giá trị của mỗi cá nhân đều được hình thành, hun đúc và bộc lộ đầy đủ định ở gia đình. Dòng họ tuy không có vai trò trong hoạt động kinh tế, song lại là yếu tố không thể bỏ qua trong đời sống tâm linh và cả những quan hệ xã hội khác như hôn nhân, tang ma... Trong Chương 5, các tác giả nhấn mạnh, người Pà Thẻn do sống tập trung thành từng bản riêng nên vẫn giữ được những đặc điểm văn hoá của dân tộc trong khi vẫn mở rộng giao lưu với các dân tộc xung quanh như Tày, Nùng, Dao, Hmông, Kinh,... Trong gia đình, quan hệ gia đình – xã hội, tôn giáo, tín

người được thể hiện rất rõ và phổ biến. Người Pà Thẻn có kho tàng truyện kể, thơ ca, ca dao, tục ngữ, trò chơi dân gian phong phú; các phong tục, tập quán trong chu kỳ đời người, tôn giáo tín người còn bảo lưu đậm nét sắc thái văn hoá của dân tộc mình. Trong Chương 6, các tác giả đã tập trung phân tích về tri thức dân gian của người Pà Thẻn, thể hiện qua thế giới quan, nhân sinh quan, những kinh nghiệm sản xuất, các kiến thức về lịch pháp, về y dược và đó là kho tàng tri thức quý báu của họ.

Có thể nhận thấy, đây là chuyên khảo về một dân tộc, được đề cập đến nhiều lĩnh vực, từ lịch sử tộc người, mối quan hệ dân tộc và động thái dân số, đến hoạt động kinh tế, văn hoá vật chất, văn hoá xã hội, văn hoá tinh thần và tri thức dân gian. Nội dung trong công trình này tuy chưa sâu, nhưng có nhiều tài liệu điều tra thực địa có độ tin cậy và cho chúng ta thấy được bức tranh toàn cảnh về người Pà Thẻn ở Việt Nam.

Theo chúng tôi, đóng góp có ý nghĩa nhất của công trình là nguồn tài liệu bổ sung đầy đủ được hệ thống và xử lý, nhất là tài liệu thực địa do chính bản thân các tác giả sưu tầm. Nhìn chung, đây là một công trình khoa học có chất lượng, có đóng góp về mặt khoa học và thực tiễn.

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

